

یوشنکو رئیس جمهور و رهبر انقلاب نارنجی، دارای پیام های مهمی بود. از این رو در ادامه ضمن نگاهی کوتاه به انقلاب نارنجی، به بررسی زوایای گوناگون پنجمین دوره‌ی انتخابات ریاست جمهوری اوکراین خواهیم پرداخت.

انقلاب نارنجی؛ امیدها و آمالها

در انتخابات ریاست جمهوری اوکراین در سال ۲۰۰۴، علیرغم آنکه بیش از بیست نامزد از گروه‌ها و احزاب مختلف به رقابت می‌پرداختند، با این حال رقابت اصلی بین «ویکتور یانوکوویچ» و «ویکتور یوشچنکو» برقرار بود. در این بین ویکتور یانوکوویچ با برخورداری از حمایت روسای جمهوری اوکراین و روسیه، خواستار ادامه سیاست نزدیکی با روسیه بود و در برنامه انتخاباتی خود پذیرش زبان روسی به عنوان زبان رسمی دوم و هم‌چنین تلاش برای ایجاد اتحادیه‌ای متشکل از اوکراین، روسیه، بلاروس و قزاقستان را وعده داده بود. در طرف مقابل نیز ویکتور یوشچنکو از روابط نزدیک‌تر با غرب و برنامه آزادسازی اقتصادی حمایت می‌کرد. وی خواستار روابط نزدیک با اتحادیه اروپا و بررسی همکاری با پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) به همراه آزادسازی اقتصادی و مبارزه با فساد کسانی شده بود که آنان را اعضای هیات حاکمه‌ای فاسد معرفی می‌کرد. این اختلاف دیدگاه در جامعه اوکراین نیز انعکاس داشت و در حالی که ساکنان مناطق غربی و شهرهای بزرگ از جمله کیف، حامی برنامه‌های یوشچنکو بودند، اهالی مناطق شرق کشور که به طور سنتی به روسیه گرایش دارند، از وعده‌های یانوکوویچ استقبال می‌کردند. از این رو پیروزی هر یک از نامزدهای انتخابات نه تنها بر شرایط داخلی اوکراین، بلکه به گونه‌ای گسترده در روابط خارجی آن کشور و در بعدی وسیع‌تر، در توازن قدرت سیاسی در منطقه و جهان نیز تاثیرگذار بود.

بنابراین انقلاب نارنجی اوکراین در شرایطی شکل گرفت که در این کشور یک فضای کاملاً دو قطبی وجود داشت و نیروهای سیاسی حول دو محور روسیه و غرب صف آرایی نموده بودند. از این رو با پیروزی یوشنکو در انتخابات، یولیا تیموشنکو که در جریان پیروزی انقلاب رنگی نقش مهمی بر عهده داشت، به عنوان نخست وزیر به مجلس معرفی شد تا فاصله گرفتن از روسیه و حرکت به سمت اتحادیه اروپا و سازمان پیمان آتلانتیک شمالی (ناتو) در دستور کار دولت این کشور قرار گیرد.

انقلاب نارنجی؛ گسست‌ها و شکست‌ها

ائتلاف موسوم به انقلاب نارنجی، به سرعت دچار شکاف و گسست شد. به نحوی که در انتخابات پارلمانی سال ۲۰۰۶، مجدداً روس‌گرایان به سرکردگی «ویکتور یانوکوویچ» به پیروزی دست یافتند.

همین امر موجب شد که پس از این انتخابات، یوشچنکو علی‌رغم میل باطنی خود به ناچار یانوکوویچ را به سمت نخست‌وزیری انتخاب نماید. مسائل فوق‌موجب بروز اختلافات گسترده میان پارلمان و نخست‌وزیر از یک سو و رییس‌جمهوری از سوی دیگر شد. در واقع نابسامانی اقتصادی و بی‌ثباتی سیاسی به شکل‌گیری مخالفت‌هایی همانند اقدامی که طرفداران یوشچنکو در زمان انقلاب نارنجی انجام دادند، منجر شد و مخالفین از حربه‌های انقلاب رنگی بر علیه رهبر آن استفاده کردند. در شرایطی که همچنان بحران و دو‌دستگی در تمام سطوح سیاسی و اجتماعی اوکراین پا بر جا مانده بود، ادامه بحران سیاسی، ائتلاف انقلاب نارنجی را نیز از هم گسست. (۱) به نحوی که ویکتور یوشچنکو در ۸ سپتامبر ۲۰۰۵، دولت تیموشنکو را به اتهام فساد اعضای کابینه برکنار کرد (۲) و این امر به معنای خاتمه ائتلافی بود که به پیروزی انقلاب نارنجی منجر شده بود. هم‌چنین انتخاب «یوری یخانوروف»، نامزد پیشنهادی یوشچنکو برای نخست‌وزیری که با حمایت ویکتور یانوکوویچ نیز همراه بود، حکایت از این امر داشت که جریان غرب‌گرای اوکراین به تنهایی قادر به کنترل اوضاع نخواهد بود.

از این رو در اولین انتخابات پارلمانی از زمان وقوع انقلاب نارنجی در اوکراین در ۲۶ مارس ۲۰۰۶، هیچ‌یک از احزاب شرکت‌کننده موفق به کسب اکثریت کرسی‌های پارلمان نشدند و این امر به بروز بن‌بست سیاسی و چند ماه مذاکرات بی‌نتیجه بین احزاب منجر شد. بدین ترتیب در شرایطی که احزاب حامی انقلاب نارنجی نتوانستند در تشکیل دولت جدید موفق شوند، حزب یانوکوویچ بیشتر آراء انتخابات عمومی را کسب کرد و یوشچنکو بعد از یک بن‌بست سیاسی چهار ماهه نهایتاً در ۳ اوت ۲۰۰۶ با نخست‌وزیری وی موافقت نمود. (۳)

با این حال فضای دو قطبی همچنان پا بر جا ماند و اوکراین شاهد درگیری‌ها و تظاهرات گسترده‌ای از سوی هر دو طیف غرب‌گرا و روس‌گرا شد. به نحوی که با وخیم شدن بحران سیاسی، هزاران تن از طرفداران دو طرف در کیف تجمع کردند و تدابیر امنیتی گسترده‌ای در نظر گرفته شد. در شرایطی که بیشتر تجمع‌کنندگان به هواداری از یانوکوویچ می‌پرداختند، پلیس نیز از ورود بسیاری از طرفداران وی به کیف جلوگیری می‌کرد.

به هر روی کشمکش‌ها و فضای دو قطبی در آوریل ۲۰۰۷ به نقطه اوج خود رسید و رئیس‌جمهور اوکراین، رقیب خود را متهم به سوء استفاده از قدرت کرد و پارلمان این کشور را منحل نمود. با این حال شرایط سیاسی در نهایت رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر اوکراین را به این نتیجه رساند که بهترین راه برای حل اختلافات، رجوع به رای مردم است. بدین ترتیب فضای سیاسی اوکراین به سه شاخه به

رهبری ویکتور یوشچنکو، ویکتور یانوکووویچ و یولیا تیموشنکو تقسیم شد و در این بین متحدان سابق نظیر تیموشنکو و یوشچنکو به رقبایی سرسخت مبدل شدند. به نحوی که ویکتور یوشچنکو اعلام کرد که ائتلاف احزاب لیبرال حامی انقلاب نارنجی به طور کامل از بین رفته و سازمان‌دهی جدید برای تشکیل یک دولت ائتلافی را خواستار شد. (۴) در چنین فضایی انتخابات پارلمانی اوکراین برگزار شد و طی آن حزب «اوکراین ما» (NUNS) به رهبری ویکتور یوشچنکو ۱۴/۱۵ درصد، جبهه‌ی یولیا تیموشنکو ۳۰/۷۱ درصد و حزب «مناطق» (Party of Regions) ویکتور یانوکووویچ ۳۴/۳۷ درصد آرا را به خود اختصاص دادند. از این رو در شرایطی که احزاب مخالف انقلاب رنگی در مجموع ۴۳/۷۲ درصد آرا را در انتخابات پارلمانی اوکراین به دست آوردند، یوشچنکو و تیموشنکو یک بار دیگر ائتلاف کردند و حامیان انقلاب نارنجی را با کسب ۴۴/۸۶ درصد آرا به عنوان پیروز انتخابات معرفی کردند. (۵)

علیرغم آنکه در نهایت ائتلاف نارنجی پیروز شد، با این حال نتیجه انتخابات پارلمانی نشانگر کاهش محبوبیت رییس جمهوری در میان رای دهندگان بود که از اختلافات وی با متحدان قدیمی خود و هم‌چنین ناکامی در بهبود اوضاع اقتصادی ناشی می‌شد. زیرا از زمان پیروزی انقلاب نارنجی تا برگزاری انتخابات پارلمانی، اصلاحات اوکراین از روندی کند برخوردار بود، اقتصاد این کشور دچار رکود شده بود و نخبگان سیاسی درگیر جنگ قدرت بودند. از این رو تنها دستاورد انقلاب رنگی در اوکراین، تغییر جهت ژئوپلیتیکی این کشور از شرق به سمت غرب بود که آن هم با فراز و نشیب‌های زیادی مواجه بوده است. زیرا ثبات و برقراری و تداوم نظم در اوکراین، هم برای روسیه و هم برای غرب از اهمیت بسیاری برخوردار است و به همین سبب هر یک از آنها سعی دارند اوضاع را به نفع خود تغییر دهند. همین امر باعث افزایش حضور بازیگران خارجی و دخالت آنها در امور داخلی اوکراین پس از پیروزی انقلاب نارنجی شد.

علاوه بر این علیرغم وعده‌های رنگین رهبران انقلاب، نه تنها سطح زندگی مردم بهبود نیافت، بلکه در مقایسه با رژیم پیش از انقلاب، فضای سیاسی کشور نیز دموکراتیک‌تر نگشت. از این رو تفرقه میان نخبگان و رهبران انقلاب، تشدید فضای دو قطبی، افزایش مداخله خارجی در امور داخلی و کاهش چشمگیر میزان محبوبیت ویکتور یوشچنکو، به عنوان رهبر انقلاب از جمله دستاوردها و نتایج انقلاب نارنجی محسوب می‌شوند.

اوکراین در آستانه پنجمین انتخابات ریاست جمهوری

در پنجمین انتخابات ریاست جمهوری اوکراین که در روز ۱۷ ژانویه ۲۰۱۰ برگزار شد، ۱۸ کاندیدا از جمله ویکتور یانوکوویچ نخست وزیر سابق، یولیا تیموشنکو نخست وزیر فعلی، ویکتور یوشنکو رییس جمهور فعلی، آرسنی یاتسنیوک رییس سابق مجلس اوکراین و ولادیمیر لیتوین رئیس فعلی مجلس اوکراین حضور داشتند. در این بین علیرغم آنکه ۱۸ نامزد در انتخابات ریاست جمهوری اوکراین حضور داشتند، با این حال رقابت اصلی میان سه کاندیدا بود. ویکتور یوشنکو، یولیا تیموشنکو و ویکتور یانوکوویچ سه فردی بودند که از بیشترین بخت و اقبال برای برگزیده شدن برخوردار بودند.

۱. ویکتور یوشنکو؛ غرب‌گرا:

ویکتور یوشنکو که رئیس جمهور فعلی اوکراین می باشد، در این انتخابات در شرایط بدی قرار داشت. مهمترین دلیل این امر را باید از یک سو در برآورده نشدن وعده های رنگین انقلاب نارنجی و از سوی دیگر در وضعیت نامساعد اقتصادی اوکراین جستجو نمود. یوشچنکو که در جریان انقلاب نارنجی از پشتوانه حمایت ۵۰ درصدی مردم اوکراین برخوردار بود، در این انتخابات به دلیل ضعف های سیاسی و اقتصادی و همچنین بحران بی سابقه در ساختار حکومتی و امور اجتماعی کشور، با پایین ترین سطح محبوبیت عمومی مواجه شد.

به رغم آنکه رییس جمهور اوکراین سعی می کرد سیاست های دولت خانم تیموشنکو را مسئول وضعیت اقتصادی وخیم کشور معرفی نماید و وی را به متحمل ساختن کشور به بیش از ۱۶ میلیارد دلار بدهی خارجی و کاهش ارزش برابری پول ملی اوکراین در برابر ارزهای دیگر از جمله دلار متهم کند، با این حال به نظر می رسد که نخست وزیر اوکراین از چند عامل نظیر مبارزه با بیماری آنفلوآنزای خوک که دامن گیر این کشور شد و حدود هزار نفر از مردم را به کام مرگ برد، استفاده کرد و محبوبیت خود را تا اندازه ای افزایش داد. به نحوی که تبلیغات منفی یوشنکو در خصوص وی و دولت وی تا حد زیادی بی ثمر ماند. از این رو می توان چنین عنوان نمود که در یک سال اخیر یانوکوویچ بخشی از محبوبیت و شانس پیروزی خود را با افزایش محبوبیت تیموشنکو از دست داد.

به هر حال ویکتور یوشنکو، عضویت اوکراین در اتحادیه اروپا و ادامه دادن به سیاست همگرایی با ناتو را دو برنامه ی مهم خود در صورت دستیابی به مقام ریاست جمهوری اعلام کرده بود. او اهداف خود را چنین تشریح نموده بود: «هدف من، عضویت اوکراین در اتحادیه اروپاست. اتباع اوکراین برتری های خط مشی اروپایی را حس می کنند. اوکراینی ها حق ورود بدون روادید به کشورهای اتحادیه

اروپا را دریافت خواهند کرد، از حقوق آنها در خارج از کشور دفاع خواهد شد. من اوکراین را با تهدیدات خارجی تنها نمی گذارم. ما همراه با همسایگان اروپایی، سیستم امنیت مشارکتی یورو آتلانتیک را تحکیم خواهیم کرد.» (۶)

۲. ویکتور یانوکویچ؛ روس گرا:

ویکتور یانوکویچ که طرفدار برقراری روابط گرم با روسیه است، علاقه ی چندانی نسبت به پیوستن اوکراین به ناتو در کوتاه مدت ندارد. ویکتور یانوکویچ که رهبری حزب «مناطق اوکراین» را بر عهده دارد، مخالف عضویت اوکراین در ناتو و حضور سربازان آمریکایی در کشورش می باشد و بارها به طور علنی موضع خود را در این باره اعلام کرده است. همچنین یانوکویچ وعده داده بود که وضعیت میلیون ها روس زبان در اوکراین که به گفته ی وی حقوقشان در زمان ریاست جمهوری ویکتور یوشنکو نقض شده است، بهبود خواهد یافت. وی اعلام کرده بود که در صورت پیروزی در انتخابات، حاضر است ابتکار عمل دمیتری مدودیف رئیس جمهوری روسیه در خصوص ایجاد سیستم امنیتی جدید در اروپا را به طور دقیق مورد بررسی قرار دهد. ویکتور یانوکویچ در عین حال به طور خاص تاکید کرده بود که اوکراین به توسعه ی روند همگرایی اروپایی خویش ادامه خواهد داد و با بالابردن سطح زندگی مردم و انجام اصلاحات اقتصادی تلاش خواهد کرد تا بالاخره به عضویت اتحادیه اروپا درآید.

همچنین وی اعلام کرده بود که «ما سیاست خارجی واقع گرایانه و متعادلی را در پیش خواهیم گرفت. ما به توسعه روند همگرایی اروپایی ادامه می دهیم، البته اساس این همگرایی باید مدرنیزه سازی و تحول اساسی در داخل کشور خواهد بود. اوکراین وضعیت بی طرفی خود و عدم وابستگی به هر نوع بلوک سیاسی - نظامی را همچنان حفظ خواهد کرد. ما نه تلاش خواهیم کرد تا به پیمان آتلانتیک شمالی بپیوندیم و نه به عضویت سازمان پیمان امنیت جمعی در خواهیم آمد.» (۷) در مجموع آخرین نظرسنجی ها حکایت از آن داشت که یانوکویچ به راحتی با اخذ ۳۰ درصد رای مردم به دور دوم انتخابات خواهد رفت. (۸)

۳. یولیا تیموشنکو؛ هم غرب هم روسیه:

در حالی که یوشنکو به رویه های غرب گرایانه و یانوکویچ به طرفداری از روسیه متهم بودند، یولیا تیموشنکو سعی کرد به اتخاذ موضعی بینابینی پردازد. به عنوان نمونه وی اعلام کرد که کشورهای اروپای مرکزی و شرقی مجبور به ادامه حیات خویش در همسایگی با روسیه هستند. به همین دلیل نیز برقراری روابط متقابل سودمند را وظیفه ی مشترک تمامی رهبران کشورهای این منطقه و البته روسیه دانست. تیموشنکو اعلام کرده بود که «ما در حال حاضر و بعد از سال ها باید دقیقاً به این مسئله

پرداخته و به ارزیابی دوباره این ارزش در روسیه پردازیم که این کشور توانسته اعتماد به نفس خویش را مجدداً بازیابد که البته برخی از همسایگان ما این مسئله را برخوردی خشونت‌آمیز و مستبدانه تلقی می‌کنند. البته این یک اشتباه است تصور شود که اقدامات کنونی روسیه نظیر عملکرد اتحاد جماهیر شوروی و یا روسیه تزاری خواهد شد. به همین دلیل علیرغم تمامی هراس و عدم اعتمادی که نسبت به روسیه در میان همسایگانش وجود دارد، این یک واقعیت است که کاهش وخامت اوضاع در روابط با مسکو به نفع همه کشورهای منطقه خواهد بود و برقراری روابط متقابلاً سودمند وظیفه رهبران هر دو طرف است.» (۹)

بر این اساس تیموشنکو سعی می‌کرد شکاف بین روسیه و کشورهای اروپای مرکزی و شرقی را از بین ببرد. همچنین نخست وزیر اوکراین، عهد کرده بود که اوکراین را طی ۵ سال آینده به عضویت اتحادیه اروپا در آورد. (۱۰) به طور کلی یولیا تیموشنکو طی ماه‌های اخیر تا حد زیادی در میان مردم اوکراین محبوبیت یافته بود. علل این امر به تلاش‌های تیموشنکو برای نزدیکی به روسیه، عقد موافقت‌نامه گازی با روسیه و موضع‌گیری مثبت نسبت به روسیه در مناقشه گرجستان باز می‌گشت که باعث شد حتی برخی از هواداران یانوکوویچ نیز به سمت وی گرایش پیدا کنند.

نتایج دور اول انتخابات ریاست جمهوری

پنجمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اوکراین نتایج جالب توجهی در بر داشت. در جریان این انتخابات، ویکتور یانوکوویچ (Viktor Yanukovich) رهبر مخالفان دولت که رهبری «حزب مناطق» را نیز برعهده دارد، یولیا تیموشنکو (Yulia Tymoshenko) نخست وزیر فعلی اوکراین، سرگئی تیگیپکو (Sergei Tigipko) سرمایه‌دار اوکراینی، آرسنی یاتسنیوک (Arseny Yatsenyuk) نایب رئیس پارلمان اعلای اوکراین و ویکتور یوشنکو (Viktor Yushchenko) رئیس جمهور فعلی این کشور، موفق به کسب بیشترین آراء شدند. کمیسیون مرکزی انتخابات اوکراین پس از شمارش ۱۰۰ درصد از آراء، نتایج انتخابات ریاست جمهوری اوکراین را چنین اعلام کرد:

- نفر اول: ویکتور یانوکوویچ با کسب ۳۵/۳۲ درصد آراء معادل ۸/۷ میلیون نفر؛
- نفر دوم: یولیا تیموشنکو با کسب ۲۵/۰۵ درصد آراء معادل ۶/۱ میلیون نفر؛
- نفر سوم: سرگئی تیگیپکو با کسب ۱۳/۰۶ درصد آراء معادل ۳/۲ میلیون نفر؛
- نفر چهارم: آرسنی یاتسنیوک با کسب ۶/۹۶ درصد آراء معادل ۱/۷ میلیون نفر؛

- نفر پنجم: ویکتور یانوکویچ با کسب ۵/۴۵ درصد آراء معادل ۱/۳ میلیون نفر. (۱۱)
پس از افراد فوق، پترو سیموننکو (Petro Symonenko) ۳/۵۵ درصد، ولادیمیر لیتوین (Volodymyr Lytvyn) ۲/۳۵ درصد، اولگ تیاگنیبوک (Oleg Tyagnybok) ۱/۴۳ درصد، آناتولی هریتسنکو (Anatoliy Hrytsenko) ۱/۲ درصد، ایانا بوگوسلووسکا (Inna Bogoslovska) ۰/۴۱ درصد، الکساندر موروز (Oleksandr Moroz) ۰/۳۸ درصد، یوری کوستنکو (Yuriy Kostenko) ۰/۲۲ درصد، لیودمیلا سوپرون (Lyudmyla Suprun) ۰/۱۹ درصد، واسیل پروتیوسیح (Vasyl Protyvsih) ۰/۱۶ درصد، الکساندر پابات (Oleksandr Pabat) ۰/۱۴ درصد، سرگئی راتوشنیاک (Sergiy Ratushnyak) ۰/۱۲ درصد، میخایلو برودسکی (Mykhaylo Brodskyi) ۰/۰۶ درصد و اولگ ریابوکون (Oleg Ryabokon) ۰/۰۳ درصد آراء را به خود اختصاص دادند. همچنین ۲/۲ درصد رای دهندگان از هیچ یک از نامزدهای فوق حمایت نکردند. (۱۲) بدین ترتیب با توجه به اینکه هیچ یک از نامزدهای انتخابات موفق به کسب ۵۰+۱ درصد از آراء نشدند، لذا انتخابات به دور دوم راه یافت.

دور دوم انتخابات؛ رقابتی سخت میان دو نامزد

دور دوم انتخابات ریاست جمهوری اوکراین در تاریخ ۷ فوریه ۲۰۱۰ برگزار شد. از آغاز مشخص بود که نتیجه‌ی دور دوم انتخابات اوکراین به ائتلاف‌ها و گسست‌هایی بستگی دارد که طی روزهای منتهی به دور دوم انتخابات میان دو نامزد اصلی و سایر کاندیداها، شکل خواهند گرفت. بر این اساس یولیا تیموشنکو که بیش از ۲۵ درصد آراء را کسب نموده بود، به سرگئی تیگیپکو سرمایه‌دار اوکراینی پیشنهاد داد که در دور دوم از وی حمایت نماید و در ازای آن به عنوان نخست‌وزیر اوکراین به مجلس معرفی شود. در این راستا تیموشنکو سعی کرد نشان دهد که ۹۰ درصد از برنامه‌های انتخاباتی وی و تیگیپکو با هم مشترک بوده‌اند. با توجه به نتایج دور نخست انتخابات، چنانچه آراء ۱۳/۰۶ درصدی تیگیپکو به آراء تیموشنکو اضافه می‌شد، آنگاه نخست‌وزیر اوکراین می‌توانست با مجموع ۳۸/۱۱ درصد آراء بر یانوکویچ که در دور اول ۳۵/۳۲ درصد آراء را کسب کرده بود، پیشی گیرد.

علاوه بر ائتلاف با تیگیپکو و پیشنهاد پست نخست‌وزیری به وی، تیموشنکو از سایر نامزدها و حامیان آنها نیز دعوت کرد تا در دور دوم انتخابات به او پیوندند. وی اعلام کرد که برنامه‌هایش کاملاً با برنامه‌های نامزدهای طرفدار دموکراسی نظیر آرسنی یاتسینیوک، آناتولی گریتسنکو و لیودمیلا سوپرون هماهنگ است. از این رو تیموشنکو تمام نیروهای دموکراتیک را به اتحاد با یکدیگر به منظور تداوم حرکت اوکراین به سمت غرب دعوت نمود. (۱۳) همچنین تیموشنکو برای پیروزی در دور دوم

انتخابات، به انتقاد از انقلاب نارنجی نیز پرداخت. وی در این راستا از وجود الیگارش‌ها در اوکراین انتقاد کرد و از ناتوانی انقلاب نارنجی در رهایی از نفوذ این افراد سخن گفت. وی اعلام کرد که الیگارش‌ها همچنان باقی مانده‌اند، در بسیاری از موارد زمام امور در اوکراین را بدست گرفته‌اند و از این مسئله در راه رسیدن به اهداف خویش استفاده می‌کنند. (۱۴)

از سوی دیگر ویکتور یانوکویچ به پیروزی خود در دور دوم انتخابات ریاست جمهوری اوکراین اطمینان داشت. وی در کنفرانسی مطبوعاتی که تنها یک روز پس از دور اول انتخابات در کی‌یف برگزار شد، اعلام کرد که «اکنون ما اطلاعات موثق و رسمی در اختیار داریم که حاکی از آن است که ملت اوکراین در واقع نه به من، بلکه به "ایجاد تغییر" در کشور رای داده‌اند و این تغییرات بعد از برگزاری دور دوم انتخابات ریاست جمهوری عملی خواهد شد.» (۱۵) بر این اساس ویکتور یانوکویچ نه تنها معتقد بود که در دور دوم پنجمین انتخابات ریاست جمهوری پیروز می‌شود، بلکه اعلام کرده بود که مردم در ششمین انتخابات ریاست جمهوری نیز یک بار دیگر به وی رای خواهند داد. به همین سبب نیز چنین تبلیغ می‌کرد که برنامه‌ای ۱۰ ساله برای توسعه‌ی اوکراین و بهبود سطح زندگی مردم این کشور دارد. (۱۶) اطمینان بیش از حد یانوکویچ به پیروزی در دور دوم انتخابات باعث شده که وی به رقیب خود یولیا تیموشنکو توصیه نماید که به آشپزخانه بازگردد و تمایلات زنانه‌ی خود را در آنجا آشکار سازد. (۱۷)

انتخابات ریاست جمهوری اوکراین؛ نکاتی فراموش نشدنی

دور دوم پنجمین دوره‌ی انتخابات ریاست جمهوری اوکراین با پیروزی ویکتور یانوکویچ بر یولیا تیموشنکو خاتمه یافت. در دور دوم انتخابات، یانوکویچ با کسب ۱۲ میلیون و ۴۵۱ هزار و ۲۶۶ رای بر تیموشنکو با کسب ۱۱ میلیون و ۵۹۳ هزار و ۳۵۷ رای پیروز شد. بدین ترتیب یانوکویچ ۴۸/۹۵ درصد آراء و تیموشنکو ۴۵/۴۷ درصد آراء را بدست آوردند. در این بین علیرغم آنکه یولیا تیموشنکو با اعلام صورت گرفتن موارد تقلب گسترده در انتخابات، خواستار لغو نتیجه آن شد، با این حال شکایات او راه به جایی نبرد و یانوکویچ به عنوان پنجمین رئیس جمهور اوکراین سوگند یاد کرد. در مجموع پنجمین دوره انتخابات ریاست جمهوری اوکراین از چند جهت دارای اهمیت زیاد بود و نکات جالب توجه‌ی در بر داشت:

۱. نخست آنکه در این انتخابات، افراد مختلفی به رقابت با یکدیگر پرداختند که پیش از این در یک صف و در یک جناح قرار داشتند. مهمترین مصداق این امر را می‌توان در شکاف و جدایی میان رهبران

انقلاب نارنجی مشاهده نمود. شکاف در اردوگاه انقلاب نارنجی تا بدان جا پیش رفت که نه تنها دو تن از سران انقلاب یعنی یوشنکو و تیموشنکو به رقبای یکدیگر تبدیل شدند، بلکه خبرهایی مبنی بر سازش و حتی «توطئه محرمانه» میان یوشنکو و یانوکویچ نیز منتشر شد. بر این اساس «یاروسلاو کازاچوک» رییس دفتر سابق ریاست جمهوری اوکراین ادعا نمود که ویکتور یانوکویچ و ویکتور یوشنکو توافقنامه محرمانه ای را امضا کرده اند که بر اساس آن طرفین در انتخابات ریاست جمهوری با یکدیگر همکاری نمایند. وی مدعی شد که مطابق با این توافقنامه، طرفین موظف شده‌اند که «از انتقاد علیه یکدیگر خودداری نموده و از کلیه امکانات خویش برای حمایت از ویکتور یانوکویچ در دور دوم استفاده کنند. طرفین همچنین ویکتور یوشنکو را به عنوان نخست وزیر آتی اوکراین پیشنهاد کرده و در صدد هستند که رای اکثریت مجلس اوکراین را برای حمایت از وی بدست آورند.» (۱۸) اگر چه این ادعا به سرعت از سوی نزدیکان یانوکویچ رد شد، اما خبر از شکافی تلخ میان رهبران نارنجی اوکراین داشت. این خبر در حالی در محافل گوناگون پخش شد که در سال ۲۰۰۴، یوشنکو با متهم نمودن یانوکویچ به تقلب، موفق به برپایی انقلاب نارنجی و پیروی در انتخابات شده بود.

۲. دومین نکته ی مهم انتخابات اوکراین، به جهت گیری مردم این کشور در خصوص انقلاب نارنجی باز می گشت. به نحوی که انتخابات ریاست جمهوری اوکراین را می توان رفراندومی ملی درباره ی انقلاب نارنجی به شمار آورد. زیرا نتیجه ی این انتخابات مشخص می کرد که آیا همچنان مردم اوکراین به انقلاب نارنجی متعهد هستند و یا آن را کاملاً شکست خورده تلقی می کنند. بر این اساس با توجه به نتایج انتخابات و شکست انقلاب نارنجی، برای ریشه یابی و جستجوی علل و چرایی کاهش محبوبیت رهبران انقلاب و پیشتاز شدن مخالفان آن، باید در وهله ی نخست به خود انقلاب نارنجی و وعده های تحقق نیافته ی آن رجوع کرد. در جریان انقلاب نارنجی، عمده ترین شعارهایی که یوشچنکو و طیف وابسته به وی سر می دادند، انجام دگرگونی و اصلاحات در سیستم اقتصادی و معیشتی مردم اوکراین و ایجاد و برقراری آزادی کامل در عرصه های گوناگون سیاسی بود که البته در مدت زمان کوتاهی ناتوانی رهبران انقلاب در بر آورده ساختن آنها نمایان گشت.

۳. سومین نکته ی مهم در انتخابات اوکراین، منافع کشورهای خارجی بود که همانند گذشته روسیه در یک سو و غرب در سوی دیگر قرار داشتند. در واقع همچنان سایه ی روسیه از یک سو و غرب از سوی دیگر بر انتخابات ریاست جمهوری اوکراین دیده می شود. در این رابطه روس ها همانند سال ۲۰۰۴، به حمایت از یانوکویچ می پرداختند. روس ها که از آشکار نمودن حمایت خود هیچ ابایی نداشتند، به طور مستقیم اعلام کرده بودند که رئیس جمهور آینده ی اوکراین می تواند نقشی تعیین کننده

در روابط دو کشور داشته باشد. در این بین اگر چه خبرهایی مبنی بر حمایت نخست وزیر روسیه از تیموشنکو منتشر شد، اما به سرعت از سوی پوتین تکذیب شد. در این رابطه ولادیمیر پوتین نخست وزیر روسیه اعلام کرد که به رغم همکاری ثمربخش با یولیا تیموشنکو نخست وزیر اوکراین، از وی به عنوان نامزد انتخابات ریاست جمهوری اوکراین حمایت نخواهد کرد. پوتین حتی حمایت خود از یانوکویچ را نیز پنهان نکرد و چنین گفت: «همانطور که مطلعید، در سطح حزبی (روسیه واحد) ما روابط ویژه ای با حزب مناطق اوکراین داریم.» (۱۹)

در این راستا مسکو برای تاثیرگذاری بر جریان و نتایج انتخابات، حتی از اعزام سفیر خود به این کشور نیز خودداری کرد و این کار را به پس از برگزاری دور اول انتخابات موکول نمود. روسیه با چنین عملی قصد داشت آرای روس‌های ساکن اوکراین را به سمت نامزد مخالف حکومت یعنی ویکور یانوکویچ روانه کند.

به هر حال در شرایطی که از یک سو رئیس جمهور آتی اوکراین می تواند حداقل تا پنج سال آینده سیاست خارجی این کشور را تعیین نماید و از سوی دیگر با توجه به جهت گیری های سیاسی هر یک از نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری اوکراین، لذا پیروزی هر یک از آنها می توانست منجر به تغییراتی اساسی در سیاست خارجی آن کشور شود. از این رو با توجه به اهمیت این کشور از لحاظ سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیک و بویژه باتوجه به قرار گرفتن اوکراین در مسیر ترانزیت بخش عمده‌ای از نفت و گاز روسیه به اروپا، همواره روسیه و غرب دارای منافع خاصی در این کشور بوده اند. در مجموع می توان چنین اذعان نمود که نتایج انتخابات ریاست جمهوری اوکراین، موفقیت یا شکست سیاست های غرب یا روسیه در اوکراین را نشان خواهد داد.

۴. چهارمین نکته‌ی مهمی که در انتخابات اوکراین به چشم می خورد، شکافی بود که یک بار دیگر در جامعه ی اوکراین پدیدار گشت. به نحوی که در این انتخابات نیز همانند انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۴ که در نهایت به پیروزی انقلاب نارنجی انجامید، جامعه ی اوکراین به دو دسته تقسیم شد. بر این اساس از یک سو اکثریت ساکنان مناطق غربی این کشور همچنان بر دوری از مسکو و عضویت در ناتو و توسعه همکاری‌ها با اتحادیه اروپا اصرار می ورزیدند و از سوی دیگر مردم جنوب و مناطق شرقی کشور، مخالف عضویت در ناتو بودند و از توسعه روابط و همکاری ها با روسیه حمایت می کردند. در این بین مواردی همچون موقعیت زبان روسی در اوکراین - باتوجه به وجود اقلیت ۱۵ میلیون نفری روس ها در این کشور - و مسئله‌ی حمایت یا نفرت از جدایی طلبان اوکراینی ضدشوروی در

جنگ دوم جهانی که به حمایت از آلمان نازی با ارتش این کشور جنگیدند، بیش از پیش بر تفرقه در جامعه اوکراین دامن زد.

۵. پنجمین نکته‌ی مهم انتخابات اوکراین که در همان دور نخست مشخص شد، پیروزی واضح روسیه در انتخابات بود. در واقع می‌توان «روسیه» را مهمترین برنده‌ی انتخابات اوکراین دانست. زیرا یوشنکو که می‌خواست طرفداران خویش را در برابر «دشمن خارجی» یعنی روسیه متحد سازد، به دور دوم راه نیافت. این در حالی بود که هم تیموشنکو و هم یانوکویچ اعلام کرده بودند که در پست ریاست جمهوری تلاش خواهند نمود که روابط با روسیه را به حالت عادی باز گردانند. بر این اساس از زمان مشخص شدن نتایج دور اول انتخابات معلوم بود که رئیس‌جمهور آینده‌ی اوکراین چه تیموشنکو و چه یانوکویچ باشد، کی‌یف همزمان هم به همکاری با غرب و هم با تعامل با روسیه ادامه خواهد داد. در مجموع به نظر می‌رسد رئیس‌جمهور جدید اوکراین برخلاف یوشنکو که دائماً مسئله نحوه خروج ناوگان دریای سیاه روسیه از کریمه را مطرح می‌کرد و بر الحاق اوکراین به ناتو تاکید می‌ورزید، رویه‌ای نوین را در ارتباط با روسیه پیش گیرد. در این راستا به احتمال زیاد رئیس‌جمهور آینده‌ی اوکراین، برنامه‌ها و موضوعاتی همچون نقش «اون - اوپا» (ارتش شورشیان اوکراینی که با نازیان آلمانی در زمان هیتلر همکاری کردند) را به دست فراموشی خواهد سپرد. بر این اساس می‌توان با توجه به حذف یوشنکو غرب‌گرا در دور نخست انتخابات از یک سو و راهیابی یانوکویچ روس‌گرا و همچنین تیموشنکو عمل‌گرا و میانه‌رو به دور دوم، مهمترین نتیجه‌ی انتخابات ریاست جمهوری اوکراین را برنده شدن روسیه محسوب نمود.

نتیجه‌گیری

در مجموع به نظر می‌رسد رئیس‌جمهور آتی اوکراین علاوه بر اهداف و اولویت‌های خاص خود، با چالش‌های بی‌شماری نیز مواجه باشد. در بُعد داخلی به نظر می‌رسد رئیس‌جمهور جدید اوکراین همچنان با دودستگی و شکاف در جامعه مواجه خواهد بود و این شکاف‌ها در تمام ابعاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی، برنامه‌های یانوکویچ را تحت تاثیر قرار خواهد داد. زیرا در این انتخابات نیز همانند انتخابات ریاست جمهوری سال ۲۰۰۴ که در نهایت به پیروزی انقلاب نارنجی انجامید، جامعه‌ی اوکراین به دو دسته تقسیم شده بود. در این بین مواردی همچون موقعیت زبان روسی در اوکراین - با توجه به وجود اقلیت ۱۵ میلیون نفری روس‌ها در این کشور - و مسئله‌ی حمایت یا نفرت از جدایی‌طلبان اوکراینی ضد شوروی در جنگ دوم جهانی که به حمایت از آلمان نازی با ارتش این کشور

جنگیدند، همچنان جزو مهمترین چالش های اوکراین باقی خواهند ماند و یانوکویچ باید به رفع و رجوع این چالش ها مبادرت ورزد. بر این اساس ویکتور یانوکویچ در بُعد اجتماعی خواهان پذیرش زبان روسی به عنوان زبان رسمی دوم اوکراین است. وی پیش از این وعده داده بود که وضعیت میلیون ها روس زبان در اوکراین که به گفته ی وی حقوقشان در زمان ریاست جمهوری ویکتور یوشنکو نقض شده است، بهبود خواهد یافت.

از سوی دیگر ناکامی انقلاب رنگی در مبارزه با فساد و الیگارشی حاکم بر بخش های مختلف اقتصاد اوکراین، رئیس جمهور جدید این کشور را درگیر خود خواهند کرد. بر این اساس یانوکویچ با اقتصادی در حال رکود مواجه خواهد بود و ناگزیر است به وضعیت اقتصادی نابسامان اوکراین نیز سر و سامان دهد. او به احتمال زیاد مدرنیزه سازی و تحول اساسی در اقتصاد کشور را مد نظر قرار خواهد داد. در این راستا بالابردن سطح زندگی مردم و انجام اصلاحات اقتصادی جزو برنامه های یانوکویچ محسوب می شوند.

در بُعد خارجی نیز به نظر می رسد انتخاب یانوکویچ به تغییراتی اساسی در سیاست خارجی اوکراین منجر شود. بر این اساس به احتمال زیاد روابط اوکراین با روسیه و اروپای غربی دستخوش تغییر و دگرگونی می گردد. ویکتور یانوکویچ که طرفدار برقراری روابط گرم با روسیه است، علاقه ی چندانی نسبت به پیوستن اوکراین به ناتو در کوتاه مدت ندارد و مخالف حضور سربازان آمریکایی در کشورش می باشد. وی به احتمال زیاد ابتکار عمل دمیتری مدودیف رئیس جمهوری روسیه در خصوص ایجاد سیستم امنیتی جدید در اروپا را به طور دقیق مورد بررسی قرار خواهد داد. همچنین تلاش برای ایجاد اتحادیه ای متشکل از اوکراین، روسیه، بلاروس و قزاقستان نیز یکی دیگر از اهداف یانوکویچ خواهد بود. در نتیجه با توجه به اهمیت اوکراین از لحاظ سیاسی، اقتصادی و ژئوپلیتیک و بویژه با توجه به قرار گرفتن این کشور در مسیر ترانزیت بخش عمده ای از نفت و گاز روسیه به اروپا، نزدیکی کی یف به مسکو می تواند تبعات خاصی به خصوص برای اروپای غربی در پی داشته باشد.

* سردبیر دوماهنامه ایراس و کارشناس منطقه

1. *Lionel Beehner, Post-Orange Ukraine, counsel foreign relation, 15 August 2006*

۲. ویکتور یوشچنکو دولت اوکراین را برکنار کرد، خبرگزاری بی بی سی، ۰۸ سپتامبر ۲۰۰۵

۳. رقیب رییس جمهوری اوکراین نخست وزیر شد، خبرگزاری بی بی سی، ۳ اوت ۲۰۰۶

۴. رییس جمهور اوکراین: اگر در مدت مقرر دولت تشکیل نشود، پارلمان منحل می شود، خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، ۱۷ تیر ۱۳۸۵

۵. ائتلاف انقلاب نارنجی در انتخابات پارلمانی اوکراین پیروز شد، خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، ۱۴ مهر ۱۳۸۶

۶. یوشنکو در برنامه انتخاباتی خود وعده همگرایی با ناتو را می دهد، خبرگزاری ریا نووستی، ۲ آذر ۱۳۸۸

۷. یانوکویچ: اوکراین به سمت ناتو حرکت نخواهد کرد، خبرگزاری فارس، ۱۳۸۸/۱۰/۲۱

8. *Three front runners in Ukraine's presidential race, euronews (www.euronews.net), 14/01/2010*

۹. تیموشنکو طرفدار برقراری روابط متقابلا سودمند با روسیه است، خبرگزاری فارس، ۱۳۸۸/۱۰/۲۳

10. *Ibid, Three front runners in Ukraine's presidential race*

11. *Ukrainian CEC ends count of votes cast in presidential election, Itar-Tass, 19 January 2010 and CEC processed 100% of ballot papers, Ukraine News by UNIAN, 20/01/2010*

12. *CEC processed 100% of ballot papers, Ukraine News by UNIAN, 20/01/2010*

13. *Ukraine's Timoshenko offers former presidential contender possible post, Itar-Tass, 20 January 2010*

۱۴. پس لرزه های شکست انقلاب رنگی اوکراین؛ سرمایه دار بزرگ اوکراینی: نتوانستیم با «انقلاب نارنجی» سرمایه دارها را حذف کنیم، خبرگزاری فارس، ۱۳۸۸/۱۱/۳

۱۵. اطمینان یانوکویچ به پیروزی خود در دور دوم انتخابات اوکراین، خبرگزاری فارس، ۲۹ دی ۱۳۸۸

16. *Yanukovich Expects Be Re-Elected For Second Term If Elected President In 2010, Ukrainian News Agency, 20 January 2010*

17. *Yanukovich advises Tymoshenko to go to kitchen and show her caprice there, www.unian.net, 21.01.2010*

۱۸. توافقات پنهانی یوشنکو و یانوکویچ، شایعه یا حقیقت؟، خبرگزاری ریا نووستی، ۴ دی ۱۳۸۸

۱۹. پوتین از تیموشنکو بعنوان نامزد انتخابات اوکراین حمایت نمی کند، خبرگزاری ریا نووستی، ۱۳۸۸/۹/۱۲